

مروری بر عملکرد آموزش عالی و پیشنهادهایی
برای برنامه دوم

■ کارنامه آموزش عالی در برنامه اول

کار: گروه تحقیق
مسئول گروه: دکتر محمدرضا پاینده

اشاره

در دهه ۱۹۶۰ میلادی در پی انتشار نتایج پژوهش عده‌ای از اقتصاددانان در زمینه نقش نیروی انسانی متخصص در تسریع فرآیند رشد و توسعه اقتصادی، عده‌ای دیگر از اقتصاددانان به اثبات این مطلب پرداختند که کلید توسعه اقتصادی، منابع مادی نبوده بلکه تماماً در «انسان» خلاصه می‌شود. آنان با آزمون‌های مکرر نشان دادند که رشد کشورها به دلیل افزایش سرمایه‌گذاری در آموزش نیروی انسانی بوده است.

امروزه اعتقاد کارشناسان توسعه بیشتر بر این معنی متمرکز است که برای رهایی از فقر و تنگدستی و افزایش سطح بازدهی تولید، افزایش سطح درآمد سرانه و سرانجام ایجاد رشد و توسعه اقتصادی در کشور، باید در زمینه سرمایه‌گذاری در مهمترین عامل رشد و توسعه یعنی نیروی انسانی، جدیت شود.

در ایران وظیفه تربیت نیروی انسانی در مقاطع تحصیلی بالاتر از دیپلم به عهده وزارت فرهنگ و آموزش عالی است. سیاستگذاران و برنامه‌ریزان کشور در جهت تسریع روند رشد و توسعه اقتصادی ایران، تربیت نیروی انسانی را در برنامه اول مورد توجه قرار دادند، ولی بررسی عملکرد برنامه اول نشانگر عدم تناسب تعداد دانشجویان در کل کشور با سرعت مورد انتظار رشد اقتصادی است.

گزارشی که پیش روی دارید به بررسی عملکرد برنامه اول در بخش آموزش عالی پرداخته و در پایان پیشنهاداتی نیز برای دستیابی به اهداف مطلوبتر در برنامه دوم ارائه نموده است.

بخش‌های آموزش عالی

۱- مروری بر عملکرد آموزش عالی در برنامه اول

۱- تعداد دانشجویان

تعداد دانشجویان^۱ کشور از ۴۵۷,۶۱۴ نفر در سال تحصیلی ۶۹-۱۳۶۸، بابر خورداری از رشد سالانه‌ای معادل ۱۵/۱ درصد به ۸۰۲,۱۴۱ نفر در سال تحصیلی ۷۳-۱۳۷۲ افزایش یافت. (جدول شماره ۱۰).

از میان کل دانشجویان کشور در سال تحصیلی ۶۹-۱۳۶۸، ۳۸/۵۱ درصد آنها زیر پوشش واحدهای آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی بوده‌اند که در سال تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱ این تعداد به ۴۴/۷۳ درصد افزایش یافته است. برآورد می‌شود که در سال تحصیلی ۷۳-۱۳۷۲، سهم دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی در کل دانشجویان به ۴۸/۱۴ درصد افزایش یابد. (جدول شماره ۱۰).

در طول سالهای ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۲، نرخ رشد متوسط سالانه دانشجویان بخش دولتی ۱۰/۳ درصد بوده است. (جدول شماره ۱)، در صورتی که، نرخ رشد متوسط سالانه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی در دوره مذکور به ۲۱/۷ درصد بالغ گردید. (جدول شماره ۱۰). لازم به یادآوری است که تعداد دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی در سال تحصیلی ۷۳-۱۳۷۲ تخمینی ولی آمار دانشجویان بخش دولتی قطعی است. توزیع تعداد دانشجویان به تفکیک گروههای آموزشی در بخش دولتی در دوره

زمانی ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۲ نشان می‌دهد که سهم گروههای علوم انسانی، علوم پایه، کشاورزی و دامپزشکی، فنی و مهندسی، پزشکی و هنر به ترتیب از ۲۸/۴۹، ۱۴/۹۲، ۵/۳۸، ۲۳/۶۵، ۲۵/۳۳ و ۲/۲۳ درصد در سال تحصیلی ۶۹-۱۳۶۸، به ترتیب به ۳۷/۵۴، ۱۴/۸۱، ۴/۶۱، ۱۹/۴۳، ۲۱/۸۷ و ۱/۷۴ درصد در سال تحصیلی ۷۳-۱۳۷۲ تغییر کرده است. (جدول شماره ۳).

توزیع تعداد دانشجویان به تفکیک گروههای آموزشی در دانشگاه آزاد اسلامی در دوره زمانی فوق، نشان می‌دهد که سهم گروههای علوم انسانی، علوم پایه، کشاورزی و دامپزشکی، فنی و مهندسی و پزشکی به ترتیب از ۶۶/۸، ۸/۵، ۶/۴، ۱۱/۴ و ۶/۸ درصد در سال تحصیلی ۶۹-۱۳۶۸ به ترتیب به ۵۷/۳، ۱۰/۱، ۱۰/۴، ۱۶ و ۶/۲ درصد در سال تحصیلی ۷۳-۱۳۷۲، تغییر کرده است. (جدول شماره ۵).

توزیع تعداد دانشجویان به تفکیک سطوح تحصیلی در بخش دولتی در دوره زمانی ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۲، نشان می‌دهد که سهم مقاطع کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکترای حرفه‌ای و دکترای تخصصی به ترتیب از ۱۶/۶۳، ۶۵/۹۱، ۳/۴۴، ۱۲/۹۶ و ۱/۰۶ درصد در سال تحصیلی ۶۹-۱۳۶۸ به ترتیب به ۱۲/۵۵، ۷۰/۹۶، ۴/۶۶ و ۱۰/۴۴ درصد در سال تحصیلی

۱- آمار دانشجویان فقط تعداد دانشجویان مراکز آموزش عالی دولتی و دانشگاه آزاد اسلامی را شامل می‌شود

جدول شماره (۸۱) شماره و سیزدهم رتبه دانشجوین (به تفکیک گروههای مختلف آموزشی در سطح تحصیلی)

سال تحصیلی	۶۷-۶۸		۶۸-۶۹		۶۹-۷۰		۷۰-۷۱		۷۱-۷۲		۷۲-۷۳	
	رتبه	مجموع	رتبه	مجموع	رتبه	مجموع	رتبه	مجموع	رتبه	مجموع	رتبه	مجموع
۱۰	۱۸	۱۵۶۱۸	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱
۹	۱۸	۱۵۶۱۸	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱
۸	۱۸	۱۵۶۱۸	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱
۷	۱۸	۱۵۶۱۸	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱
۶	۱۸	۱۵۶۱۸	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱
۵	۱۸	۱۵۶۱۸	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱
۴	۱۸	۱۵۶۱۸	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱
۳	۱۸	۱۵۶۱۸	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱
۲	۱۸	۱۵۶۱۸	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱
۱	۱۸	۱۵۶۱۸	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱	۱۱۳۶۲۱

این آزمون علی الاطلاق شامل تحصیلی ۳۳-۱۳۳۱
 ۳- آزمون و سیزدهم رتبه دانشجوین (به تفکیک گروههای مختلف آموزشی در سطح تحصیلی)
 ۲- آزمون و سیزدهم رتبه دانشجوین (به تفکیک گروههای مختلف آموزشی در سطح تحصیلی)
 ۱- آزمون و سیزدهم رتبه دانشجوین (به تفکیک گروههای مختلف آموزشی در سطح تحصیلی)

پیش‌بینی منابع و درآمدها

جدول شماره (۶) - میزان تحقق اهداف برنامه اول در مورد تعداد دانشجویان کارشناسی و بالاتر (به تفکیک گروه‌های عمده آموزشی)

ردیف	۷۱-۷۲		۷۰-۷۱		۶۹-۷۰		۶۸-۶۹		سال تحصیلی
	مطروح	زمان تحقق	مطروح	زمان تحقق	مطروح	زمان تحقق	مطروح	زمان تحقق	
۱۰۸۲	۱۵۱۳۱۱	۷۳۱۰۰	۱۳۰۰۵۱	۷۲۵۵۴	۱۳۰۰۴۳	۷۳۲۵۶	۱۳۰۰۷	۷۱۳۱۴	علوم انسانی
۱۰۹۳	۵۱۰۰۱	۵۲۰۰۰	۵۶۲۱۷	۵۱۲۶۰	۲۸۳۰۰	۲۵۸۲۷	۲۰۵۲۹	۲۱۵۰۰	علوم پایه
۹۹۸	۱۵۱۸۵	۱۵۲۰۰	۱۰۲۱۸	۱۳۹۶۰	۱۳۰۰۵	۱۳۶۵۰	۱۱۱۵۹	۱۰۰۰۰	کشاورزی و دامپروری
۱۲۵۶	۸۰۰۹۹	۵۰۰۰۰	۵۰۲۳۳	۵۰۵۰۰	۴۹۰۰۰	۴۵۷۰۰	۲۱۹۷۹	۳۳۵۰۰	تجارت - مهندسی
۱۳۳۷	۷۳۲۰۲	۶۰۰۰۰	۷۰۱۸۶	۵۷۹۲۰	۵۵۷۸۰	۵۲۵۷۰	۵۷۰۲۱	۴۶۶۰۰	پزشکی
۸۷۵	۶۲۱۰	۷۱۰۰۰	۶۸۱۲	۶۶۶۴	۵۸۸۲	۵۷۲۳	۵۴۱۶	۴۹۰۴	هنر
۱۲۶۳	۳۸۶۰۸	۴۶۲۵۰۰	۳۹۴۳۰	۳۵۱۷۰۰	۳۰۰۰۰	۲۶۶۷۶	۳۲۵۲۰	۳۱۹۹۰	جمع

ملاحظه شود: این جدول بر مبنای برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۳۱ - ۱۳۳۸) و آثار دانشجویان در سال تحصیلی ۱۳۳۱-۱۳۳۲ از توسعه پژوهش و برنامه‌ریزی آمایش عالی وزارت فرهنگ و آموزش عالی دریافت شده است.

۷۳ - ۱۳۷۲ تغییر کرده است. (جدول شماره ۳).

در دانشگاه آزاد اسلامی، سهم مقاطع کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکترای حرفه‌ای و دکترای تخصصی به ترتیب از ۱۸، ۷۷، ۱/۶، ۳/۲ و ۰/۲ درصد در سال تحصیلی ۶۹ - ۱۳۶۸ به ۷/۹، ۸۷/۷، ۲/۱، ۲/۱ و ۰/۱۷ در سال تحصیلی ۷۳ - ۱۳۷۲ تغییر یافته است. (جدول شماره ۴).

مقایسه تعداد دانشجویان در دوره‌های کارشناسی و بالاتر در بخش دولتی با اهداف پیش‌بینی شده در برنامه، نشان می‌دهد که طی سالهای ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۲، تعداد دانشجویان از تعداد پیش‌بینی شده بیشتر بوده به طوری که درصد تحقق، طی دوره زمانی مذکور به ترتیب برابر ۱۰۹/۴، ۱۱۷/۶، ۱۲۵/۱، ۱۳۰/۳ و ۱۴۶/۳ درصد بوده است. (جدول شماره ۲). هرگاه عملکرد تعداد دانشجویان با اهداف پیش‌بینی شده به تفکیک گروه‌های آموزشی مقایسه شود روشن خواهد شد که در سال تحصیلی ۷۳ - ۱۳۷۲، تعداد دانشجویان گروه علوم انسانی بیش از دو برابر تعداد پیش‌بینی شده در مقابل درصد تحقق هدفها در گروه هنر و گروه کشاورزی و دامپروری به ترتیب ۸۷/۵ و ۹۹/۹ درصد بوده است، (جدول شماره ۲).

همچنین هرگاه عملکرد با هدفهای برنامه در قالب مقاطع تحصیلی مورد توجه و مقایسه قرار گیرد، معلوم می‌شود که در سال تحصیلی ۷۳ - ۱۳۷۲، عملکرد مقطع

کارشناسی ۱۴۵/۳ درصد هدفهای پیش‌بینی شده بوده و در مقابل، در مقطع کارشناسی ارشد فقط ۹۴ درصد هدفها متحقق شده است.

۲- تعداد فارغ‌التحصیلان

تعداد فارغ‌التحصیلان مراکز آموزش عالی دولتی از ۳۳،۰۱۰ نفر در سال تحصیلی ۶۸ - ۱۳۶۷ با برخورداری از رشد سالانه‌ای معادل ۱۵/۸ درصد به ۵۹۳۱۲ نفر در سال تحصیلی ۷۳ - ۱۳۷۲ افزایش یافته است. متوسط رشد سالانه فارغ‌التحصیلان گروه‌های آموزش علوم انسانی، علوم پایه، کشاورزی و دامپروری، فنی و مهندسی، پزشکی و هنر به ترتیب ۲۲/۱، ۱۶/۲، ۷/۷، ۱۱/۱، ۱۴/۸ و ۲۷ درصد بوده است. در سطوح تحصیلی کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکترای حرفه‌ای و دکترای تخصصی نیز متوسط رشد سالانه فارغ‌التحصیلان به ترتیب برابر با ۳/۵، ۲۱/۳، ۲۰/۴، ۲۳/۹ و ۲۰/۶ درصد بوده است، (جدول شماره ۸).

در دانشگاه آزاد نیز تعداد فارغ‌التحصیلان از ۱۷،۷۳۸ نفر در سال تحصیلی ۶۹ - ۱۳۶۸، با برخورداری از رشد سالانه‌ای معادل ۴۶/۴ درصد، به ۴۲،۴۳۸ نفر در سال تحصیلی ۷۲ - ۱۳۷۱ افزایش یافته است. متوسط نرخ رشد سالانه فارغ‌التحصیلان دانشگاه آزاد در گروه‌های آموزشی علوم انسانی، هنر، علوم پایه، فنی و مهندسی، کشاورزی و دامپروری و پزشکی به ترتیب برابر ۳۴/۴، ۱۵، ۵۹، ۱۵ و ۵۶/۶ درصد بوده است. همچنین، شاخص مزبور

بخش ها و دوره ها

نسبت در سال تحصیلی ۷۳ - ۱۳۷۲ به ۳۴/۲ درصد افزایش یابد، (جدول شماره ۷).
۴ شاخص تعداد دانشجوی در هر یکصد هزار نفر جمعیت

نسبت کل دانشجویان به یکصد هزار نفر جمعیت کشور از ۸۴۸ نفر در سال ۱۳۶۸ به ۱۳۳۶ نفر در سال ۱۳۷۲ افزایش یافته است. نسبت دانشجویان بخش دولتی به یکصد هزار نفر جمعیت از ۵۲۲ نفر در ۱۳۶۸ به ۶۹۳ نفر در سال ۱۳۷۲ افزایش یافت، این در حالی است که نسبت دانشجویان دانشگاه آزاد به هر یکصد هزار نفر جمعیت از ۳۲۷ نفر در سال ۱۳۶۸ به ۶۴۲ نفر در سال ۱۳۷۲ بالغ شده است، (جدول شماره ۱۲).

شاخص نسبت دانشجو به استاد

نسبت دانشجو به استاد در بخش آموزش عالی دولتی از ۱۴ نفر در سال تحصیلی ۶۹ - ۱۳۶۸ به ۱۳ نفر در سال تحصیلی ۷۳ - ۱۳۷۲ کاهش یافته است در حالیکه شاخص فوق در دانشگاه آزاد، از ۳۰ نفر در سال تحصیلی ۶۹ - ۱۳۶۸ به ۲۵ نفر در سال تحصیلی ۷۳ - ۱۳۷۲، کاهش نشان می دهد، (جدول شماره ۱۱).

چنانکه اشاره شد، در طول سالهای برنامه اول، تعداد دانشجویان کشور افزایش قابل ملاحظه ای داشته است لیکن، باز نکاتی در خور توجه وجود دارد که با دقت در آنها می توان فرایند تربیت نیروی انسانی متخصص و مبتکر را تسریع کرد. نکات

برای مقاطع تحصیلی کاردانی، کارشناسی ارشد و دکتری حرفه ای نیز به ترتیب برابر ۲۷، ۳۶، ۴۷ و ۳۳/۶ درصد بوده است، (جدول شماره ۹).

۳- تعداد اعضای هیأت علمی

تعداد اعضای هیأت علمی دانشگاههای دولتی از ۲۰،۴۱۱ نفر در سال تحصیلی ۶۹ - ۱۳۶۸، با برخورداری از رشد سالانه ای معادل ۱۲/۷ درصد، به ۳۲،۹۳۴ نفر در سال تحصیلی ۷۳ - ۱۳۷۲ افزایش یافت. در این میان، در سال تحصیلی ۶۹ - ۱۳۶۸، ۶۱/۷۱ درصد اعضای هیأت علمی تمام وقت یا نیمه وقت و بقیه حق التدریسی بوده اند و در سال تحصیلی ۷۳ - ۱۳۷۲، سهم اعضای هیأت علمی تمام وقت به ۶۳/۶۷ درصد افزایش یافته است.

۳۱/۹۷ درصد از کل استادان در سال تحصیلی ۶۹ - ۱۳۶۸، دارای رتبه استادیاری و بالاتر بوده اند که در سال تحصیلی ۷۳ - ۱۳۷۲، نسبت استادان با رتبه استادیاری و بالاتر به کل استادان ۳۲/۹۴ درصد افزایش یافت، (جدول شماره ۶).

تعداد اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی از ۵۸۷۲ نفر در سال تحصیلی ۶۹ - ۱۳۶۸، با برخورداری از رشد سالانه ای معادل ۲۶/۸ درصد، به ۱۵،۱۹۰ نفر در سال تحصیلی ۷۳ - ۱۳۷۲ افزایش یافت که از کل اساتید دانشگاه مزبور در سال تحصیلی ۶۹ - ۱۳۶۸ فقط ۱۹/۶ درصد تمام وقت و نیمه وقت بوده اند که برآورد شده است این

جدول شماره (۳) - درصد توزیع دانشجویان در مراکز آموزش عالی دولتی
(به تفکیک گروه آموزشی و مقطع تحصیلی)

شرح	سال تحصیلی	۶۸ - ۶۹	۷۰ - ۷۱	۷۱ - ۷۲	۷۲ - ۷۳
به تفکیک گروه‌های آموزشی	علوم انسانی	۲۸/۴۹	۳۰/۰۲	۲۲/۱۹	۳۷/۵۲
	علوم پایه	۱۴/۹۲	۱۵/۲۱	۱۵/۵۴	۱۴/۸۱
	کشاورزی و دامپزشکی	۵/۳۸	۵/۲۱	۴/۸۰	۴/۶۱
	فنی و مهندسی	۲۳/۶۵	۲۲/۸۳	۲۰/۸۸	۱۹/۴۳
	پزشکی	۲۵/۳۳	۲۴/۵۳	۲۲/۳۹	۲۱/۸۷
	هنر	۲/۲۳	۲/۲	۲/۲	۱/۷۴
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	
به تفکیک مقطع تحصیلی	کاردانی	۱۶/۶۳	۱۴/۵۸	۱۲/۵۴	۱۲/۵۵
	کارشناسی	۶۵/۹۱	۶۸/۰۴	۷۰/۵۸	۷۰/۹۶
	کارشناسی ارشد	۳/۴۴	۳/۴۸	۴/۰۹	۴/۶۶
	دکترای حرفه‌ای	۱۲/۹۶	۱۲/۶۳	۱۱/۴۹	۱۰/۴۴
	دکترای تخصصی	۱/۰۶	۱/۲۷	۱/۳	۱/۳۹
	جمع کل	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

منبع: وزارت فرهنگ و آموزش عالی، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، آمار آموزش عالی ایران، سال تحصیلی ۷۲ - ۱۳۷۱
* شهریور ۱۳۷۲

مورد نظر عبارتند از:

- ۱- در بخش آموزش عالی دولتی، سهم دانشجویان در گروه آموزش علوم انسانی از ۲۸/۴۹ درصد در سال ۱۳۶۸ به ۳۷/۵۴ درصد در سال ۱۳۷۲ افزایش یافت، در صورتی که سهم سایر گروه‌ها، به ویژه گروه‌های آموزش علوم پایه، فنی - مهندسی و پزشکی کاهش یافته است.
- ۲- در بخش آموزش عالی دولتی، سهم دانشجویان کارشناسی در میان دانشجویان کارشناسی و بالاتر از ۷۹/۱ درصد در سال ۱۳۶۸ به ۸۱/۱۴ درصد در سال ۱۳۷۲
- ۳- سهم اساتید با رتبه‌های استادیاری و بالاتر، از ۳۱/۹۷ درصد در سال ۶۸ به ۳۲/۹۴ درصد در سال ۱۳۷۲ افزایش یافت یعنی، هنوز بیش از ۶۷ درصد اساتید در رتبه‌های پایین‌تر از استادیاری قرار دارند.
- ۴- در سال تحصیلی ۷۲ - ۱۳۷۱،

۱- پیوست قانون برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، (۱۳۶۸ تا ۱۳۷۲)، ص ۱۰ تا ۲۰

جدول شماره (۲) - تعداد دانشجویان در مقاطع تحصیلی دانشگاه آزاد اسلامی (۱۳۶۸ تا ۱۳۷۳)

جمع	دکترای تخصصی		دکترای حرفه‌ای		دکترای ارشد		کارشناسی		کارشناسی		مقطع سال	
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
۱۱۶۶۲۵	۰/۲	۲۶۰	۲/۲	۳۳۸۵	۱/۴	۱۹۱۹	۷۷	۸۹۹۷۷	۱۸	۲۰۹۸۴	۱۳۶۸	۲۰۹۸۴
۱۷۶۲۲۲	۰/۱۹	۳۲۱	۲/۲	۴۱۶۷	۱/۴	۲۴۲۰	۸۰/۷	۱۴۲۳۲۶	۱۵/۳	۲۶۹۲۸	۱۳۶۹	۲۶۹۲۸
۲۲۲۹۱۲	۰/۱۷	۳۹۰	۲/۳	۴۹۹۵	۱/۱	۲۵۲۲	۸۴	۱۸۸۷۷۲	۱۲/۴	۲۷۶۳۴	۱۳۷۰	۲۷۶۳۴
۳۰۳۳۲۶	۰/۱۷	۵۲۹	۲/۵	۷۲۰۹	۱/۷	۵۲۷۶	۸۵/۳	۲۵۸۷۵۲	۱۰/۳	۳۱۳۶۰	۱۳۷۱	۳۱۳۶۰
۲۸۶۱۴۹	۰/۱۷	۶۷۲	۲/۱	۸۳۰۲	۲/۱	۸۲۰۰	۸۷/۷	۳۳۸۵۶۸	۷/۸	۳۰۳۹۶	۱۳۷۲	۳۰۳۹۶

* - برآورد (براساس تعداد دانشجویان سال ۷۱ + برآورد تعداد دانشجویان سال ۷۲ - برآورد تعداد فارغ التحصیلان سال ۷۱)

مأخذ: دفتر برنامه‌ریزی دانشگاه آزاد اسلامی

جدول شماره (5) - تعداد دانشجویان در گروههای تحصیلی دانشگاه آزاد اسلامی، (۱۳۶۸ تا ۱۳۳۳)

گروه سال	علوم انسانی		علوم پایه		فنی - مهندسی		کتابداری و ادبیات		علوم پزشکی		جمع
	تعداد دانشجو	درصد	تعداد دانشجو	درصد	تعداد دانشجو	درصد	تعداد دانشجو	درصد	تعداد دانشجو	درصد	
۱۳۶۸	۷۷۹۱۷	۶۶/۸	۹۸۷۳	۸/۵	۱۳۳۳۲	۱۱/۲	۷۳۶۷	۶/۴	۸۰۳۶	۶/۸	۱۱۶۶۲۵
۱۳۶۹	۱۱۳۶۹۱	۶۳/۵	۱۶۶۸۴	۹/۳	۲۲۱۹۵	۱۳/۷	۱۲۳۳۷	۷	۴۶۰۵	۵/۵	۱۷۶۲۲۲
۱۳۷۰	۱۴۱۷۹۷	۶۳/۶	۲۰۲۸۳	۹/۲	۳۳۳۳۰	۱۴/۵	۱۷۳۸۴	۷/۷	۱۱۱۱۱۹	۵	۲۲۳۹۱۳
۱۳۷۱	۱۸۳۳۶۵	۶۰/۴	۲۹۳۸۶	۹/۷	۳۵۹۹۳	۱۵/۲	۲۶۶۵۲	۸/۷	۱۸۲۵۰	۶	۳۰۳۳۳۶
۱۳۷۲	۲۲۱۳۴۱	۵۷/۳	۳۸۸۸۵	۱۷/۱	۶۱۹۵۲	۱۶	۴۰۰۶۱	۱۰/۴	۲۳۸۰۰	۶/۲	۳۸۶۱۳۹

* - برآورد (بر اساس تعداد دانشجویان سال ۷۱+ برآورد تعداد دانشجویان جدید سال ۷۲- برآورد تعداد فارغ التحصیلان سال ۷۱) مانع دفتر برنامه ریزی دانشگاه آزاد اسلامی

بخش هماورد و برنامه

از ۱۶,۵۱۹ نفر در سال تحصیلی ۶۹ - ۱۳۶۸ به ۶۰,۹۹۲ نفر در سال تحصیلی ۷۲ - ۱۳۷۱ که رشد سالانه‌ای برابر با ۵۴/۵ درصد داشته است. با توجه به سهم بسیار زیاد دانشجویان گروه علوم انسانی در کل دانشجویان دانشگاه پیام نور (به دلیل عدم نیاز به آزمایشگاه و...) می‌توان گفت که یکی از دلایل عمده افزایش دانشجویان گروه علوم انسانی، گسترش مراکز دانشگاه پیام نور و به دنبال آن، افزایش بی‌رویه دانشجویان این دانشگاه است. طوری که تعداد مراکز دانشگاه مزبور از ۱۸ واحد در سال تحصیلی ۱۳۶۷-۶۸ به ۸۲ مرکز در سال تحصیلی ۷۲ - ۷۱ افزایش یافت.^۱ همچنین، در سال تحصیلی ۷۲ - ۱۳۷۱، نزدیک به یک چهارم دانشجویان مراکز آموزش عالی دولتی که زیر پوشش وزارت فرهنگ و آموزش عالی است در مراکز دانشگاه پیام نور به تحصیل اشتغال داشته‌اند.^۲

کم‌هزینه بودن آموزش دانشجو در گروه علوم انسانی

یکی دیگر از دلایلی که موجب افزایش

حدود ۲۰۰,۰۰۰ نفر به‌عنوان دانشجویان دوره‌های معادل زیر پوشش برخی از سازمانها و وزارتخانه‌های دولتی به تحصیل اشتغال داشتند و برآورد می‌شود با اعمال محدودیتها این تعداد به ۱۸۳,۰۰۰ نفر کاهش یابد.^۱

۲- یک ارزیابی از چالش‌های آموزش عالی در برنامه اول

نکاتی که در قسمت قبل به آنها اشاره شد پس از بحث و بررسی پیرامون علل پیدایی آنها، می‌تواند برنامه‌ریزان کشور را در تصویب برنامه دوم این بخش یاری نماید، در همین دلیل، در این قسمت به تحلیل برخی از موارد می‌پردازیم:

۱- افزایش سهم گروه علوم انسانی در دانشگاه‌های دولتی:

چنانکه اشاره شد سهم گروه علوم انسانی از ۲۸/۴۱ درصد در سال ۱۳۶۸ به ۳۷/۵۴ درصد افزایش یافت، در حالی که در دانشگاه آزاد اسلامی شاخص مزبور از ۶۶/۸ درصد در سال ۱۳۶۸ به ۶۰/۴ درصد کاهش یافت و برآورد می‌شود که در سال ۱۳۷۲ به ۵۷/۳ درصد کاهش یابد.

علت افزایش سهم دانشجویان گروه علوم انسانی (در بخش دولتی) را در چند نکته به شرح زیر می‌توان عنوان کرد:

افزایش دانشجویان دانشگاه پیام نور
افزایش تعداد دانشجویان این دانشگاه

۱- وزارت فرهنگ و آموزش عالی، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، آمار آموزش عالی ایران، سال تحصیلی ۷۱-۷۲.

۲- وزارت فرهنگ و آموزش عالی، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، آمار آموزش عالی ایران، سال تحصیلی ۷۱-۷۲.

۳- گزارش عملکرد چهارساله وزارت فرهنگ و آموزش عالی (۷۲-۱۳۶۸)، وزارت فرهنگ و آموزش عالی.

۴- آمار آموزش عالی ایران، سال تحصیلی ۱۳۷۱-۱۳۷۰، جدول شماره ۲۸.

دانشجویان گروه علوم انسانی شده است، سرمایه بر نبودن سیستم آموزش در این گروه است. برای اغلب رشته‌های گروه علوم انسانی، کلاس، کتابخانه و نیروی انسانی از عوامل عمده آموزشی به شمار می‌آیند این عوامل راه را برای تأسیس رشته‌های جدید در گروه علوم انسانی و پذیرش دانشجو اقدام نمود، بنابراین، به سهولت نسبت به افزایش رشته و دانشجو در این گروه هموار می‌سازد.

۲- سهم زیاد دانشگاه آزاد اسلامی در میان دانشگاههای غیردولتی

در این گروه پس از تصویب کلیات آیین‌نامه تأسیس مؤسسه‌های آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی توسط شورای عالی فرهنگی در سال ۱۳۶۴، چند دانشگاه غیردولتی - غیرانتفاعی در کشور تأسیس شد. از این میان، دانشگاه آزاد اسلامی با اختصاص بالغ بر ۹۹ درصد دانشجویان غیردولتی به خود شرایط منحصر به فردی پیدا کرد، بطوری که این دانشگاه با گسترش واحدهای خود در نقاط مختلف کشور و افزایش تعداد دانشجویان، توانسته است در این مدت کوتاه با دانشگاههای دولتی رقابت کند. البته باید توجه داشت که شرایط فوق بدان دلیل به وجود آمده است که دانشگاه آزاد اسلامی، به معنی واقعی کلمه، یک دانشگاه غیردولتی محسوب نمی‌شود زیرا به شدت از حمایت‌های مسئولان رده بالای کشور برخوردار است، به همین دلیل، این دانشگاه توانسته است با استفاده از

امکانات بخش دولتی و بخش عمومی کشور به این مرحله برسد. باید اشاره شود که سایر مؤسسات نیز دارای چنین موقعیتی هستند و به همین دلیل توانسته‌اند به تأسیس این نوع دانشگاه اقدام کرده و به کار خود ادامه دهند (باتوجه به آیین‌نامه مصوب، تأسیس دانشگاه برای کسانی که از حمایت برخوردار نباشد تقریباً غیرممکن است)^۱

در حال حاضر علاوه بر دانشگاه آزاد اسلامی، دانشگاه امام صادق (ع)، مدرسه عالی شهید مطهری، دانشگاه پزشکی فاطیمة قم، دانشگاه مفید قم و دانشگاه علوم اسلامی رضوی مشهد، شش دانشگاه غیردولتی و غیرانتفاعی دیگر نیز موفق به اخذ موافقت اصولی از وزارتخانه‌های مسؤول شده‌اند که از میان این ۶ دانشگاه، فقط دانشگاه غیردولتی و غیرانتفاعی علوم و فنون مازندران نسبت به پذیرش دانشجو اقدام نموده است.

عمده‌ترین دلیل فراگیر نشدن دانشگاههای غیرانتفاعی - غیردولتی را باید در آیین‌نامه تأسیس این نوع دانشگاهها جستجو کرد. ماده ۱۴ آیین‌نامه مزبور، وزارت فرهنگ و آموزش عالی را موظف کرده است قبیل از این که با تأسیس مؤسسه‌ای موافقت کند کلیه امکانات آن را از لحاظ مالی بررسی نماید و متقاضیان تأسیس مؤسسه باید شواهدی را دال بر توانایی خود برای اداره مؤسسه ارائه نمایند.

۱- از میان یکصد تقاضای تقدیم شده فقط به دفتر گسترش آموزش عالی، با درخواست هفت متقاضی موافقت شده است که از این میان تنها یک دانشگاه به پذیرش دانشجو اقدام نموده است. مأخذ: دفتر گسترش آموزش عالی

پنجشماره یادآور ویرانه

جدول شماره (۶) - تعداد استادان به تفکیک درجه تحصیلی، رتبه و وضعیت استخدامی

شرح	سال تحصیلی					رشد متوسط سالانه طی سالهای ۱۳۷۳ تا ۱۳۶۸
	۶۸-۶۹	۶۹-۷۰	۷۰-۷۱	۷۱-۷۲	۷۲-۷۳	
درصد	۲/۲۴	۲/۰۳	۲/۶۳	۲/۲۹	۲/۷۷	-
سهم	۲/۶۳	۵/۸۵	۵/۲۱	۲/۸۵	۵/۶۱	-
رتبه‌ها	۲۶/۱	۲۶/۱۷	۲۶/۱۸	۲۳/۶	۲۴/۵۶	-
مربی	۳۲/۸۱	۳۰/۶۶	۳۴/۱۰۵	۳۳/۶۶	۳۴/۴۸	-
مربی آموزشیار	۲/۵۴	۴/۳۹	۴/۵۵	۳/۹۱	۶/۸۳	-
سایر	۳۲/۶۸	۲۹/۹	۲۷/۳۸	۳۱/۶۹	۳۵/۶۵	-
به تفکیک	استاد	۶۶۱	۷۰۹	۶۶۴	۶۹۳	۹۱۲
رتبه	دانشیار	۱۱۵۰	۱۳۶۷	۱۳۱۴	۱۴۶۷	۱۸۲۶
دانشجوی	استادیار	۵۳۲۷	۶۱۱۸	۶۵۹۹	۷۱۴۲	۸۰۸۹
	مربی	۶۶۹۷	۷۱۶۸	۸۵۸۴	۱۰۱۸۷	۱۱۳۵۷
	مربی آموزشیار	۵۱۹	۱۰۲۷	۱۱۴۸	۱۱۸۴	۲۲۴۹
	سایر	۶۰۵۷	۶۹۸۷	۶۸۹۹	۹۵۸۹	۸۴۸۱
	جمع	۲۰۴۱۱	۲۳۳۷۶	۲۵۲۰۸	۳۰۲۶۲	۳۲۹۳۴
به تفکیک	تمام وقت	۱۲۵۹۵	۱۴۱۶۰	۱۵۸۴۷	۲۱۲۰۸	۲۰۹۷۰
وضعیت	ونیمه وقت	۶۱/۷۱	۶۰/۵۷	۶۲/۸۶	۷۰/۰۸	۶۳/۶۷
	تعداد	۷۸۱۶	۹۲۱۶	۹۳۶۱	۹۰۵۴	۱۱۹۶۴
	درصد	۳۸/۲۹	۳۹/۴۳	۳۷/۱۴	۲۹/۹۲	۳۶/۳۳
	جمع	۲۰۴۱۱	۲۳۳۷۶	۲۵۲۰۸	۳۰۲۶۲	۳۲۹۳۴
	درصد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

مأخذ: وزارت فرهنگ و آموزش عالی، موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی، آمار آموزش عالی، سال تحصیلی ۷۲-۷۳

حاضر مؤسسه‌های تولیدی و تجاری - که کاملاً سودآور و اقتصادی نیز هستند - می‌توانند ابتدا با اخذ موافقت اصولی و سپس با تأمین امکانات مالی (غالباً از طریق

اعمال چنین محدودیتی برای سرمایه‌گذاری‌ای که باید غیرانتفاعی نیز باشد امری عقلایی و منطقی به نظر نمی‌رسد. جالب توجه است که در حال

جدول شماره (۷) - تعداد اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی بر حسب نوع همکاری سالهای (۱۳۶۸ تا ۱۳۷۲)

سال	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱	۱۳۷۲ (برآورد)
تمام وقت	۴۴۱	۷۵۰	۱۰۳۰	۱۶۷۱	۲۲۰۰
نیمه وقت	۷۱۲	۹۱۵	۱۴۶۳	۲۲۷۰	۲۹۹۰
حق التدریسی	۲۷۱۹	۵۱۸۵	۵۹۷۲	۷۷۲۳	۱۰۰۰۰
جمع	۵۸۷۲	۶۸۵۰	۸۴۶۵	۱۱۶۸۴	۱۵۱۹۰

ماخذ: دفتر برنامه ریزی دانشگاه آزاد اسلامی

سیاستگذاران است، پایین بودن سهم اساتید با رتبه استادیاری و بالاتر، مشکلات گوناگونی را به وجود می آورد. در سال تحصیلی ۷۲ - ۱۳۷۱، تعداد ۴۳ مرکز آموزش عالی (که متأسفانه شامل دانشگاه علوم پزشکی لرستان با ۴۷ نفر دانشجو در مقطع دکتری حرفه‌ای، دانشگاه بوشهر با داشتن دانشجو در دوره کارشناسی، دانشکده صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و دانشکده صنعت آب و برق وزارت نیرو نیز می شود) بطور کلی از داشتن اعضای هیأت علمی دارای مرتبه استادیاری و بالاتر محرومند.^۱

۴- نسبت دانشجو به جمعیت

با وجود آنکه تعداد کل دانشجویان کشور از ۴۵۷,۶۱۴ نفر در سال ۱۳۶۸ به ۸۰۲,۱۴۱ نفر در سال ۱۳۷۲ افزایش یافته است ولی هنوز تعداد دانشجو در هر یکصد

وام) فعالیت خود را آغاز کنند، ولی در مورد سرمایه گذاری برای تأسیس دانشگاه، که قرار نیست سودآور هم باشد و تعدادی از مؤسسان آن نیز باید از اعضای هیأت علمی دانشگاه و روحانی باشند (طبق ماده ۲ آیین نامه مزبور، وجود یک نفر از روحانیون سوجه و یک نفر از کادر هیأت علمی دانشگاهها در مرتبه استادیاری و بالاتر در هیأت مؤسس ضروری است)، لذا چنین محدودیتی سبب شده است با وجود افزایش تعداد دانشجویان زیرپوشش دانشگاههای غیردولتی - غیرانتفاعی، تعداد دانشگاههای غیردولتی و غیرانتفاعی، به گونه‌ای که امکان ایجاد رقابت را فراهم کند، افزایش نیابد.

۳- پایین بودن سهم اساتید دارای رتبه استادیاری و بالاتر

یکی دیگر از مشکلات مراکز آموزش عالی کشور، کمبود شدید استاد و مدرس در این مراکز است، بویژه در شرایطی که گسترش دوره‌های تکمیلی مدنظر

۱- وزارت فرهنگ و آموزش عالی، منسسه پژوهش و برنامه ریزی عالی، آمار آموزش عالی ایران، سال تحصیلی ۱۳۷۱ - ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، جدول شماره ۵۹

جدول شماره (۸) - تعداد فارغ التحصیلان مراکز آموزش عالی دولتی

شرح	سال تحصیلی					رشد متوسط سالانه طی سالهای ۱۳۷۱ تا ۱۳۶۷
	۶۷-۶۸	۶۸-۶۹	۶۹-۷۰	۷۰-۷۱	۷۱-۷۲	
به تفکیک گروههای آموزشی	علوم انسانی	۸۳۴۴	۹۵۳۴	۱۱۵۱۳	۱۴۴۲۱	۱۸۵۷۰
	علوم پایه	۳۶۰۰	۴۱۲۹	۴۸۶۶	۵۱۷۰	۶۵۵۵
	کشاورزی و دامپروری	۲۳۵۸	۳۰۴۵	۳۴۳۰	۳۷۵۹	۳۱۶۸
	فنی و مهندسی	۸۵۶۵	۹۸۸۴	۱۰۸۴۲	۱۱۵۶۴	۱۳۰۳۵
	پزشکی	۹۷۲۱	۱۰۲۸۸	۱۱۶۸۴	۱۵۹۴۸	۱۶۸۶۴
	هنر	۴۳۰	۵۰۲	۵۲۳	۱۴۹۱	۱۱۲۰
	جمع	۳۳۰۱۸	۳۷۳۸۲	۴۲۸۵۷	۵۲۳۵۳	۵۹۳۱۲
به تفکیک مقطع تحصیلی	کاردانی	۱۲۱۸۱	۱۳۳۵۹	۱۳۲۸۷	۱۲۸۳۶	۱۳۹۶۱
	کارشناسی	۱۷۴۵۱	۱۹۸۶۸	۲۴۳۷۶	۳۱۵۱۵	۳۷۷۵۶
	کارشناسی ارشد	۱۱۳۲	۱۳۷۸	۱۸۸۳	۳۶۰۶	۲۳۵۶
	دکترای حرفه‌ای	۱۸۹۹	۲۴۲۵	۲۹۴۲	۳۷۹۵	۴۴۶۸
	دکترای تخصصی	۳۶۵	۴۳۲	۳۶۹	۶۰۱	۷۷۱
	جمع کل	۳۳۰۱۸	۳۷۳۸۲	۴۲۸۵۷	۵۲۳۵۳	۵۹۳۱۲

مأخذ: وزارت فرهنگ و آموزش عالی، موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی آمار آموزش عالی، سال تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱

۳- پیشنهادها

الف- چنانکه گفته شد، تعداد دانشجویان در کل کشور متناسب با سرعت مورد انتظار رشد اقتصادی نیست. با توجه به اینکه ژاپن در سال ۱۹۸۴ و تایلند در سال ۱۹۸۵ به ازای هر یکصد هزار نفر جمعیت ۲۰۰۰ نفر دانشجوی داشته‌اند، لذا ضروری است هزار نفر جمعیت در حدود ۱۳۰۰ نفر است. این شاخص مبین متناسب نبودن تعداد دانشجویان با جمعیت کل کشور است. با توجه به اینکه نیروی انسانی متخصص و خلاق از عوامل اصلی و تعیین کننده رشد و توسعه است، پایین بودن شاخص مزبور امید به تسریع روند توسعه یافتگی را کاهش می‌دهد.

1. Unesco, Education in Asia and Pacific, statistical indicators, 1989.

جدول شماره (۹) - تعداد فارغ التحصیلان دانشگاه آزاد اسلامی
بر حسب گروههای آموزشی، ۷۰ - ۱۳۶۸

دیف	گروه	سال			
		۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱
آموزشی		تعداد	فارغ التحصیلان	فارغ التحصیلان	فارغ التحصیلان
۱	علوم انسانی	۱۱۴۴۹	۱۶۷۲۴	۲۰۵۹۶	۲۷۶۱۹
۲	علوم پایه	۲۱۰۱	۲۵۷۰	۲۶۰۵	۳۰۵۱
۳	فنی - مهندسی	۱۴۹۴	۲۵۲۶	۳۷۶۶	۵۹۸۰
۴	کشاورزی و دامپزشکی	۱۸۹۸	۲۲۲۰	۲۵۱۸	۲۹۰۱
۵	علوم پزشکی	۷۹۶	۱۰۳۲	۲۰۷۷	۲۸۸۷
جمع		۱۷۷۳۸	۲۵۰۷۲	۳۱۶۵۲	۴۲۲۳۸

* - برآورد شده است

مأخذ: دفتر برنامه ریزی دانشگاه آزاد اسلامی

جدول شماره (۱۰) - تعداد دانشجویان
(به تفکیک مراکز آموزش عالی دولتی و دانشگاه آزاد اسلامی)

شرح	سال تحصیلی				
	۶۸-۶۹	۶۹-۷۰	۷۰-۷۱	۷۱-۷۲	۷۲-۷۳
کل دانشجویان	۴۵۷۶۱۴	۵۳۴۹۸۹	۶۲۷۸۰۴	۶۷۸۰۶۰	۸۰۲۱۴۱
دانشجویان بخش دولتی	۲۸۱۳۹۲	۳۱۲۰۷۶	۳۴۴۰۴۵	۳۷۴۷۳۴	۴۱۶۰۰۲
دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی	۱۷۶۲۲۲	۲۲۲۹۱۳	۲۸۳۷۵۹	۳۰۳۳۲۶	۳۸۶۱۳۹
درصد دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی از کل	۳۸/۵۱	۴۱/۶۷	۴۵/۲	۴۴/۷۳	۴۸/۱۴
رشد متوسط سالانه طی سالهای ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۳ (به درصد)	۱۵/۱	۱۰/۳	۲۱/۷		

مأخذ:

۱- آمار دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی تا سال ۱۳۷۰ از دانشگاه آزاد گرفته شده است.

۲- بقیه آمارها از کتاب آمار آموزش عالی سال ۷۲ - ۷۱ استخراج شده است

۳- آمار دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی در سال ۱۳۷۲ بر اساس تعداد دانشجویان سال ۱۳۷۱ برآورد شده است.

جدول شماره (۱۱) - نسبت دانشجوی به استاد
(در مراکز آموزش عالی دولتی و دانشگاه آزاد اسلامی)

۷۲-۷۳	۷۱-۷۲	۷۰-۷۱	۶۹-۷۰	۶۸-۶۹	سال تحصیلی	
					شرح	
۴۱۶۰۰۲	۳۷۴۷۳۴	۳۴۴۰۴۵	۳۱۲۰۷۶	۲۸۱۳۹۱	بخش	تعداد دانشجو
					دولتی	تعداد استاد
۳۲۹۳۴	۳۰۲۶۲	۲۵۲۰۸	۲۳۳۷۶	۲۰۴۱۱	نسبت استادی به دانشجو	
۱۳	۱۲	۱۴	۱۳	۱۴		
۳۸۶۱۳۹*	۳۰۳۳۲۶	۲۸۳۷۵۹	۲۲۲۹۱۳	۱۷۶۲۲۲	تعداد دانشجو	
					تعداد استاد	دانشگاه آزاد
					نسبت استادی به دانشجو	
۱۵۱۹۰	۱۱۶۸۴	۸۴۶۵	۶۸۵۰	۵۸۷۲		
۲۵	۲۶	۳۳	۳۳	۳۰		

* - برآورد

معادل به تحصیل اشتغال داشته اند، با توجه به اینکه برگزاری دوره های معادل، ارائه آموزش ضمن خدمت تلقی می شود و برای ارائه آموزش های ضمن خدمت روش های مفید و کاراتری وجود دارد، لذا توصیه می شود برگزاری دوره های معادل متوقف گردد و ظرفیت فعلی مراکز آموزش عالی به دانشجویان رسمی اختصاص یابد.

۴- با اختصاص سهم بیشتری از بودجه عمومی دولت و پرهیز از شروع طرح های جدید، طرح های نیمه تمام به مرحله بهره برداری رسیده و از این راه ظرفیت فیزیکی نیز افزایش یابد.

ب- افزایش نرخ رشد فارغ التحصیلان به صورتی که نسبت فارغ التحصیلان به ورودی ها، با احتساب دوره تحصیلی مورد نیاز هر مقطع، به ۱ نزدیک شود، برای

تعداد دانشجویان کشور به گونه ای افزایش یابد که تا پایان برنامه دوم توسعه، به ازای هر یکصد هزار نفر جمعیت حداقل دو هزار نفر دانشجوی شاغل به تحصیل، در کشور وجود داشته باشند. در این رابطه می توان اقدام هایی به شرح زیر انجام داد:

۱- با تصویب قانونگذار، بانک های کشور موظف به ارائه تسهیلات به دانشگاه های غیردولتی و غیرانتفاعی شوند.
۲- کلیه تسهیلاتی که با تصویب قانونگذار در اختیار دانشگاه های دولتی و اعضای هیأت علمی آنان قرار می گیرد، دانشگاه های غیردولتی و غیرانتفاعی را شامل شود.

۳- چنانکه گفته شد در سال تحصیلی ۷۲ - ۱۳۷۱، نزدیک به ۲۰۰،۰۰۰ دانشجو در مراکز آموزش عالی به عنوان دانشجوی

جدول شماره (۱۲) - نسبت جمعیت به دانشجو
(در مراکز آموزش عالی دولتی و دانشگاه آزاد اسلامی)

سال	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲
شرح					
جمعیت کل کشور (هزار نفر)	۵۳۹۵۵	۵۵۵۲۸	۵۷۱۸۸	۵۸۶۰۴	۶۰۰۵۶
کل دانشجویان (نفر)	۴۵۷۶۱۴	۵۳۲۹۸۹	۶۲۷۸۰۴	۶۷۸۰۶۰	۸۰۲۱۴۱
دانشجویان دولتی (نفر)	۲۸۱۳۹۲	۳۱۲۰۷۶	۳۴۴۰۴۵	۳۷۲۷۳۴	۴۱۶۰۰۲
دانشجویان دانشگاه آزاد	۱۷۶۲۲۲	۲۲۲۹۱۳	۲۸۳۷۵۹	۳۰۳۳۲۶	۳۸۶۱۳۹
نسبت کل دانشجو در هر صد هزار نفر جمعیت	۸۴۸	۹۶۳	۱۰۹۸	۱۱۵۷	۱۳۳۶
نسبت دانشجوی بخش دولتی در هر صد هزار نفر جمعیت	۵۲۲	۵۶۲	۶۰۲	۶۳۹	۶۹۳
نسبت دانشجوی دانشگاه آزاد در هر صد هزار نفر جمعیت	۳۲۷	۴۰۱	۴۹۶	۵۱۸	۶۴۲

مأخذ:

- ۱- آمار جمعیت کشور مربوط به سالهای ۱۳۶۵، ۱۳۷۰ و ۱۳۷۲ از آمار منتشر شده توسط دفتر جمعیت و نیروی انسانی سازمان برنامه و بودجه اخذ و برای مقایسه سالها برآورد شده است.
 - ۲- آمار دانشجویان از جدول شماره (۱) گرفته شده است.
- * برآورد

رتبه استادیاری و بالاتر، طوری که مقرر شود دانشگاههایی که به پذیرش دانشجو در مقاطع فوق لیسانس و بالاتر اقدام می کنند امکان استخدام عضو هیأت علمی با رتبه پایین تر از استادیاری را نداشته باشند.

پ - چنانکه ملاحظه شد، تعداد دانشگاههای غیردولتی - غیرانتفاعی بسیار محدودند و از میان آنها، دانشگاه آزاد اسلامی نقش عنصر غالب را ایفا می کند، بنابراین، اگرچه گسترش دانشگاه آزاد اسلامی سبب شده است تا متقاضیان بیشتری به آموزش عالی دست یابند لیکن،

تحقق این پیشنهاد می توان اقدامهای زیر را انجام داد:

۱- جلوگیری از افزایش مراکز آموزش عالی دولتی به منظور اختصاص امکانات موجود در زمینه افزایش کیفیت

۲- تقویت دوره های پیش دانشگاهی مناطق محروم و گسروه های خاص (رزمندگان و...)

۳- افزایش کیفیت فارغ التحصیلان متوسطه به منظور بهبود کیفیت ورودیهای دانشگاه.

۴- افزایش سهم اساتید دانشگاهی با

صورتی که در مراکز آموزش عالی غیردولتی دانشجو پذیرفته شود) خودداری کنند.

۳- امکان پذیرش دانشجو از خارج برای مراکز آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی فراهم شود.

۴- نظر به اینکه فارغ التحصیلان مراکز آموزش عالی غیردولتی نیز در شکل دادن به اقتصاد کشور نقش مهمی را ایفا خواهند کرد، با تصویب قانونگذار، درصدی از سود خالص شرکتها و واحدهای اقتصادی (اعم از دولتی و غیردولتی) به تقویت این مراکز اختصاص یابد.

امکان انتخاب متقاضی آموزش عالی که پرداخت کننده شهریه نیز هست، وجود ندارد، لذا، ضروری است تعداد مراکز آموزش عالی به میزانی گسترش یابد که متقاضی آموزش عالی امکان انتخاب داشته باشد. همچنین، مراکز آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی برای افزایش تعداد دانشجویان، خود، به افزایش کیفیت و کاهش هزینه اقدام کنند. برای تحقق پیشنهاد مزبور انجام دادن اقدامهای زیر ضروری است:

۱- تغییر آیین نامه تأسیس مراکز آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی، به گونه ای که ضمن تأکید بر نظارت و زارتخانه های مسئول بر فعالیت علمی و آموزشی این مراکز، شرایط کسب موافقت اصولی آسان شده و امکان استفاده از تسهیلات بانکی برای تهیه امکانات، راه اندازی و اخذ پروانه پذیرش دانشجو فراهم شود.

۲- نظر به اینکه ارائه برنامه های آموزش در گروه های علوم انسانی، علوم پایه و برخی از رشته های گروه فنی - مهندسی - بویژه در مقاطع کاردانی و کارشناسی - با هزینه کمتری صورت می گیرد و به همین دلیل بخش خصوصی نیز رغبت و امکان بیشتری برای راه اندازی این گروه ها و رشته ها دارد، بنابراین، برای تضمین تقاضای این مراکز، مراکز آموزش عالی دولتی به عنوان مکمل بخش غیردولتی عمل کرده و از گسترش رشته ها و گروه های مزبور (در

فهرست منابع

- ۱- آمار آموزش عالی ایران سال، تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱، وزارت فرهنگ و آموزش عالی، مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی
- ۲- بیوست قانون برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۶۸ - ۱۳۷۲)، شهریور ۱۳۷۲
- ۳- متوسلی محمود، سرمایه گذاری در نیروی انسانی و توسعه اقتصادی، انتشارات مؤسسه تحقیقات پولی و مالی، ۱۳۷۰.
- ۴- وزارت فرهنگ آموزش عالی، گزارش عملکرد چهار ساله وزارت فرهنگ و آموزش عالی (۷۲ - ۱۳۶۸)، مرداد ۱۳۷۲
- 5- UNESCO, Education in Asia and Pacific Statistical Indicators.